

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

https://svar.regjeringen.no/nb/registrer_horingsuttalelse/H2815127/

Høringssvar: NOU 2020: 15 Det handler om Norge

Innspill fra Design og arkitektur Norge (DOGA), 26. mars 2021

Design og arkitektur Norge
Design and Architecture Norway
Hausmanns gate 16
NO-0182 Oslo, Norway

De nylig framlagte NOU-ene «[NOU 2020:12](#): Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn», og «[NOU 2020:15](#): Det handler om Norge» tegner et dystert bilde for distrikts- Norge. Sistnevnte sier at hvis vi ikke gjør noe de neste 10-20 årene, vil Norge slik vi kjenner det ikke lenger være der. Det inviteres også til en virkemiddeldugnad for å løse utfordringene, og DOGA vil gjerne bidra til denne gjennom dette høringssvaret.

+47 23 29 28 70
post@doga.no
Org. nummer 913 552 490
doga.no

Design og arkitektur Norge (DOGA) er en del av Næringsdepartementets virkemiddelapparat for innovasjon. Vårt mandat er å øke konkurranseevnen til næringslivet og fornye offentlig sektor, og verktøyet er fagene design, arkitektur og stedsutvikling. Den gjensidige avhengigheten, samspillet og potensialet som ligger mellom nærings- og stedsutvikling, kombinert med nytenking rundt offentlig sektor, gjør at vi mener våre fag og virkemidler er helt sentrale i å utvikle strategier for det nye Norge.

Et komplementerende utfordringsbilde

Et sentralt element i design- og arkitekturfagene og vårt virke er nettopp å borre dypere i utfordringen, problemet og behovet, før man utvikler løsninger. NOU- ene byr på grundige beregninger, analyser og utredninger for hvor veien for Distrikts- Norge går. Vi legger imidlertid merke til at mye er basert på tall og statistikk, og mindre på hvilke behov kommunene, bedriftene og innbyggerne selv framlegger. Til å komplementere dette bildet vil vi trekke fram noen av de mest relevante utfordringene DOGA har fått innsikt i gjennom vårt nasjonale arbeid og utstrakte programmer.

I rapporten «Kunnskapsgrunnlag for design- og arkitekturkompetanse i samfunns- og næringsutvikling», gjennomført av Menon i januar 2021, trekker fylkeskommunene fram følgende punkter som deres hovedutfordringer:

- Tolkning av bærekraft i samfunnsutviklingen
- Fraflytting og manglende omstillingstakt

D O G A

- Motvirke silotenking og bedre samarbeid
- Tydeliggjøring og operasjonalisering av plan- og bygningsloven
- Manglende kompetanse og ressurser til å sette i gang gode prosjekter

Noen av de samme utfordringene ser vi også blir trukket fram i søknader til flere av våre pågående programmer som [Gnist – innovasjonsprogram for steds- og næringsutvikling](#), [Designdrevet innovasjonsprogram \(DIP\)](#) rettet mot næringslivet, og [StimuLab](#) rettet mot innovasjon i offentlig sektor. Vi opplever også en økende interesse og søkermasse til disse programmene, noe som understeker det opplevde behovet. Mer om de utvalgte programmene:

- *Gnist* er et nyopprettet program for mer innovativ stedsutvikling ved å se steds- og næringsutvikling under ett. Programmet består av en åpen kompetansedel og en lukket innovasjonsdel, hvor vi leder tre utvalgte kommuner gjennom en innovasjonsprosess. I evalueringen av kompetansedelen, som ble avsluttet like før jul, melder kommunene at de har lav kompetanse på innovative modeller i stedsutvikling, samtidig som de anser behovet for kunnskap som stort. Antall påmeldte til programmet, som var over 200 fra over 100 ulike kommuner, understreker omfanget av behovet. Hele 42 av kommunene søkte seg videre til innovasjonsdelen med sine konkrete utfordringer. I søknadene kunne vi lese at det er fraflytting som er den største utfordringen, sammen med hvordan man kan skape attraktive steder, og flere arbeidsplasser. Vi er midt inne i innovasjonsdelen nå, og vil i juni kunne legge fram nyskapende løsninger for hvordan næringslivet vil løse utfordringer knyttet til nye boligmodeller (Vang kommune, Innlandet), hvordan bruke utflyttere som en ressurs (Lebesby kommune, Troms og Finnmark) og hvordan hjørnesteinsbedrifter kan bidra til å utvikle mer attraktive steder (Lund kommune, Rogaland).
- *Designdrevet innovasjonsprogram (DIP)*, har siden oppstarten i 2009 delt ut nærmere 100 millioner til over 200 unike prosjekter. Prosjektene har kommet fra alle typer bransjer og næringer med en rekke ulike problemstillinger. De siste årene har vi mottatt stadig flere søknader knyttet til arkitektur, stedsutvikling, destinasjonsutvikling og medvirkningsprosesser. Dette tolker vi også som et tegn på et behov for nytenking og innovasjon innen disse fagfeltene. Det viser ikke minst at det er betydelig næringsinteresser knyttet til feltene. I februar 2021 fremla Menon Economics en analyse av DIP som et næringsrettet virkemiddel, Konklusjonen er at DIP er et av de mest attraktive virkemidlene i virkemiddelapparatet. Av prosjektene som fikk støtte i perioden 2014 –17 er hele 72% implementert eller i ferd med å bli det.
- *StimuLab* er et samarbeid mellom Digitaliseringsdirektoratet og DOGA. Siden starten i 2016 har 21 innovasjonsprosjekter fått midler gjennom StimuLab-ordningen. StimuLab sin prosjektportefølje rommer et mangfold av utfordringer. De spenner fra forbedring av offentlige tjenester, prosesser og organisering til mer systemiske og innovative endringer i måten det offentlige arbeider på. I 2020 har vi hatt en økning i antall søknader og i antall nye prosjekter. I 2020 mottok vi 52 søknader til StimuLab, en økning på 37 prosent fra 2019. Regjeringens digitaliseringsstrategi 2019 til 2025 påpeker at det i stor grad mangler metodikk for samarbeid og tverrgående

tjenesteutvikling. På oppdrag fra StimuLab gjennomførte Menon Economics en kunnskapsoppsummering av StimuLab-ordningen fra 2016 til 2020. Menon beskriver StimuLab som et dynamisk virkemiddel som evner å tilpasse seg reelle behov hos både aktører og sektorer, og dermed sikre at den bistanden som gis er treffsikker og relevant. Ordningen legger særlig godt til rette for innovasjon i prosesser der offentlige aktører må samarbeide på tvers av sektorer for å utvikle eller forbedre offentlige tjenester med utgangspunkt i brukernes reelle behov.

Oppsummert vil vi si at fylkeskommunene, kommunene og bedriftene er rimelig samstemte om hva utfordringsbildet er, og ikke minst at de mangler virkemidlene både i form av kompetanse og ressurser for å gjøre noe med utfordringene. Dette gjelder særlig de mindre kommunene («[Små distriktskommuners deltakelse i innovasjonsvirkemidler](#)», Telemarksforskning, 2020). Det ble også understreket da vi i samarbeid med fylkeskommunene utviklet Gnist programmet. Virkemidler som går på tvers av faglige områder, og som kobler steds- og næringsutvikling, er blitt gradvis mindre. Her mener vi at design- og arkitekturfagene kan spille en viktig rolle, og at DOGA allerede har flere programmer og virkemidler som kan både styrkes og spisses for å møte utfordringene.

Nye muligheter med bruk av design- og arkitektur

Design- og arkitekturfagene kan bidra med verktøy og metoder som kan hjelpe næringsliv og offentlig sektor med å utvikle nye og bedre produkter, tjenester og omgivelser. Det som er sentralt i fagene, og som også kjennetegner DOGAs måte å jobbe på er:

- Brukersentrering: Alt DOGA gjør tar utgangspunkt i brukeren og mennesket.
- Strukturerte prosesser og metoder: DOGA arbeider med design- og arkitekturfagenes strukturerte metoder og prosesser for innovasjon.
- Tidligfase innovasjon: DOGAs prosjekter og programmer er innrettet mot den tidlige fasen. Det er der kompetansen vår kan utgjøre størst forskjell.
- Eksperimenterende: For å tenke nytt og innovere er det behov for å prøve og feile – eksperimentere. DOGA arbeider nesten utelukkende i ukjent terreng og har behov for å kontinuerlig eksperimentere med tiltak, metoder og verktøy.
- Tverrfaglig og tverrsektorielt: For å innovere er det behov for å arbeide på tvers. DOGA tilstreber alltid å innrette arbeidet tverrfaglig og å arbeide sammen med ulike aktører.
- Formgi: Design og arkitektur handler om å formgi, enten prosesser, tjenester, produkter eller omgivelser. Dette er særegent for fagene.

Vi mener at dette er viktige elementer å ta med inn i utviklingen av en ny distriktpolitikk, for å få til den nytenkningen rundt omstilling både i privat og offentlig sektor som er nødvendig for å til faktisk endring.

Konkrete innspill til nye virkemidler

I NOU 2020: 12 foreslås det at "...DOGAs innsats tilknyttet tettstedsutvikling [bør] styrkes for å kunne støtte lokalsamfunnsutvikling i flere

distriktskommuner”. Basert på det utfordringsbildet vi kjenner til, sammen med hvilke muligheter som finnes i fagene, har vi følgende innspill til hvordan det kan gjøres for å utløse innovasjonspotensialet som finnes både i offentlig og privat sektor i Distrikts- Norge.

- **Hjelp til å gjøre**

Som avdekket og nevnt tidligere er det mange kommuner som trenger mer direkte veiledning og støtte på veien for å drive fram innovasjonsprosjekter. I nevnte rapport «Kunnskapsgrunnlag for design- og arkitekturkompetanse i samfunns- og næringsutvikling» (Menon, 2021), er det flere fylkeskommuner som ønsker seg nettopp «...*pilotprosjekter og «gryteferdige» opplegg som man kan ta i bruk i kommunene*».

DOGAs programmer som redegjort for over (Gnist, DIP og StimuLab), dekker til sammen svært mange av de utfordringene som finnes i Distrikts-Norge i dag, både når det gjelder innovativ stedsutvikling, omstilling i næringslivet, og smartere offentlige tjenester. Vi vet at programmene er treffsikre og har en stor effekt, både for de næringsaktørene og/eller offentlige aktørene vi støtter direkte, men også som forbilder og inspirasjon for andre.

Programmene kan både fungere som inspirasjon til nye, enda mer spissede program, men de kan også skaleres slik de er i dag. Vi har for eksempel stor tro på at vi med tilførsel av midler til Gnist kan nå ut til enda flere kommuner enn vi gjør i dag, og vi kan stille enda tydeligere krav til prosjekt-team og leveranser, noe som vil gi oss enda flere nytenkende løsninger for både steds- og næringsutvikling. Stimulab kan få et underprogram som er direkte rettet mot kommunale tjenester, og se disse i et helhetlig systemorientert perspektiv. Nettopp fordi programmene komplementerer hverandre, ser vi også for oss at en kombinasjon av elementer fra de ulike kunne fungert godt som et nytt pilotprogram for framtidens distriktskommuner.

Pilotprogram gir en mulighet for å utforske løsninger i dybden som kan skaleres videre. Kunnskapen som blir utviklet bør kanaliseres inn i et kompetanseprogram som når ut bredt.

- **Kompetanseheving**

DOGA er en nasjonal aktør med fagene som vårt fremste virkemiddel. Vi jobber stadig med å forbedre vårt nasjonale nedslagsfelt og regionale infrastruktur, da vi ønsker å nå ut til enda flere med kompetanse som gir treffsikre løsninger.

I 2020 utarbeidet vi Designguiden, et digitalt verktøy som beskriver hvordan man jobber praktisk med designrevet innovasjon. Verktøyet er basert på læring gjennom bl.a. DIP og StimuLab. Det er laget for de som er involvert i eller har ansvar for innovasjon i egen virksomhet, det være seg i privat bedrifter, offentlig tjenestetilbydere eller stedsutviklere.

I 2021 har vi startet et arbeid med å utvikle kursmoduler i tilknytning til guiden. Disse kan utvikles tematisk og skreddersys til kommunenes behov. Det kunne for eksempel være å utvikle kursmoduler spisset direkte mot de utfordringene kommunene sliter mest med, for eksempel fraflytting, beholde hjørnesteinsbedrifter eller å levere bedre offentlige tjenester til sine innbyggere.

I tillegg til å øke innovasjonsferdighetene hos endringsagenter i statlige og kommunale virksomheter, vil kursene bidra til å heve kompetansen i designleverandørmarkedet og bidra til nasjonal spredning av designdreven innovasjon.

- **En bedre koordinering av statlige og regionale virkemidler**

Det er mange aktører både nasjonalt og regionalt som har ulike innfallsvinkler til både innovasjon, stedsutvikling, næringsutvikling og en smartere offentlig sektor. DOGA mener det er et stort behov for en bedre koordinering på tvers av regionale og statlige virkemidler, og vil særlig trekke fram behovet for å koordinere, fremme og styrke virkemidler som nettopp går *på tvers av sektorer* som næringsutvikling, offentlig sektor og stedsutvikling.

Oppsummert mener vi de nylig framlagte NOU- ene peker på svært alvorlige utfordringer, og det er på høy tid at det utvikles politikk som er helhetlig, innovativ og virkningsfull. Vi mener design og arkitektur og alt fagene rommer kan være en viktig kompetanse for å møte utfordringene, og DOGA bidrar gjerne i det videre arbeidet.

Vi kommer gjerne i et møte om dere ønsker å diskutere forslagene nærmere, eller trenger mer informasjon.

Med vennlig hilsen,

DOGA

Tor Inge Hjemdal
Administrerende direktør